

Ключові слова: круп'яний ринок, інтервенційний фонд, світові ціни

Аннотация

В статье рассмотрено значение крупяных культур в формировании государственного интервенционного фонда в условиях нестабильности мировых цен на сельскохозяйственную продукцию. Исследованы особенности эффективного развития этого комплекса в контексте национальной аграрной политики.

Ключевые слова: крупяной рынок, интервенционный фонд, мировые цены

Annotation

The paper considers the value of cereal crops in the formation of the state intervention fund in an unstable world prices for agricultural products. The features of effective development of this complex in the context of national agricultural policy.

Keywords: grinding market intervention fund, world prices

Список використаних джерел:

1. Алексеева О.С. Интенсифікація виробництва круп'яних культур / О.С. Алексеева, О.П. Якименко, М.Ф. Трифонова та ін.; За ред. О.С. Алексеевої. – К.: Урожай, 2011. – 160 с.
2. Димтрук Б. П. Про формування інфраструктури міжнародного ринку зерна / Б. П. Димтрук // Економіка АПК. - 2012. - № 5. - С. 60-62.
3. Довганчин Г. В. Роль державного регулювання економічних відносин в агропромисловому виробництві / Довганчин Г. В. // Економіка АПК. - 2011. - № 5 - С.7.
4. Муржи Г. Г. Маркетинг у підвищенні конкурентоспроможності виробництва рису / Г. Г. Муржи // Економіка АПК. - 2011. - № 7. - С. 106-108.
5. Немченко Г. Диверсифікація виробництва : цілі і напрями діяльності / Г. Немченко, С. Донецька, - К. Дияконів. - 2010. - № 1. - С. 107-113.
6. Осадчук О.Л. Якість продукції як об'єкт управління / О. Л. Осадчук – 2011. – №4. – с. 147.

УДК: 338.1

Кужель В.В.

СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми: У сучасних умовах зміни в структурі виробництва вимагають зміни організаційної форми підприємства. Його традиційна форма не відповідає вимогам сучасного ринкового середовища, процесам комп'ютеризації та інформатизації, тому на зміну їй приходять нові: мережні, віртуальні підприємства, їх альянси, а також кластери, які враховують місце розташування підприємств і роблять його важливим чинником їх розвитку і ефективності. Ці радикальні зміни повинні знайти своє відображення в економічній теорії, практиці господарювання аграрних підприємств і навчальних процесах спеціалізованих аграрних університетах.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Деякі напрями розвитку сучасної теорії підприємства трансформаційної економіки з точки зору загальних закономірностей розвитку економічної системи у пострадянський період знайшли своє висвітлення в

роботах українських економістів В.Андрійчука, В.Базилевича, В.Юрчишина, П.Гайдуцького, М.Маліка, І.Топихи, І.Гришовой, О.Наумова, Н.Ботвиной, С.Стояновой-Коваль, В.Замлинського, В.Поповича, О.Непочатенко, Ю.Нестерчук, П.Бечко, Т.Гнатсьовой, В.Слободяна, І.Хоми та ін.

Проте, на сучасному етапі розвитку аграрної сфери проблеми організаційно-економічних механізмів розвитку сільськогосподарських підприємств та їх економічних відносин залишаються такими, що потребують подальших наукових розвідок.

Мета дослідження: Провести узагальнюючий аналіз методологічних підходів теорій організаційно-економічного розвитку аграрної сфери, зокрема аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу: Підприємство перетворюється на систему, єдину цілісність під впливом системоутворюючих факторів підприємства. Головним принципом теоретико-методологічного аналізу як самого підприємства, так і теорій його розвитку є підхід із точки зору системоутворюючих факторів, рівня їх зрілості, взаємозв'язку і взаємообумовленості. До них відносяться:

- виробничо-технічний комплекс (певна група засобів виробництва, система машин і технологій);
- компетенції та навички працівників;
- соціально-економічні відносини (відносини всередині колективу, з власниками, з іншими агентами);
- управління, організація, стратегія (організаційна структура управління, організаційна форма підприємства, поведінка підприємства);
- мета підприємства (інтереси і мотиви діяльності).

Техніко-економічні фактори обумовлюють місце розташування виробництва і рівень продуктивності праці. В сучасному виробництві зміщується акцент із процесу виробництва нових виробів до нових технологій, що визначальним чином впливає на підприємство, його форму і тип. Ускладнення процесів виробництва та високі вимоги до якості товарів викликали потребу в спеціалізованих підприємствах замість універсальних, особливо в аграрній сфері, оскільки виникла необхідність у переході на інноваційну модель розвитку. Поглиблення спеціалізації ставить на перший план проблему кооперування виробництва, стандартизації, а також швидке оновлення у визначений строк.

Використання гнучких технологій і часті зміни продукту на їх основі змінюють процеси конструювання і проектні функції підприємства. Традиційні послідовні моделі взаємодій окремих спеціалістів змінюються командами конструкторів, інженерів, технологів і виробників, які працюють разом, щоб створювати якісні і ефективні продукти. Викликані новими технологіями зміни впливають на характеристики робочих місць і просування працівників по службових сходинках. Інженери змушені часто переміщуватися по різних робочих місцях, щоб глибше зрозуміти потенційні можливості і потреби підрозділів компанії. Робітники, в свою чергу, намагаються оволодіти низкою трудових навичок, щоб бути готовими рухатись від завдання до завдання, часто працюючи в командах і одержуючи винагороду за майстерність, якою вони оволоділи, а не за конкретну роботу, зроблену ними. В сучасних умовах рівень майстерності і знань визначає конкурентоспроможність підприємства і формує його конкурентні переваги.

Відносини всередині сучасного аграрного підприємства переживають глибокі зрушення, що спричинені, перш за все, техніко-економічними чинниками. Закономірною стає відносна нестабільність трудового колективу. В його складі з'являються тимчасові групи, і працівники можуть одночасно бути учасниками декількох таких груп. У зв'язку з цим змінюється система взаємовідносин працівників з адміністрацією, зменшується роль профспілок, які не в змозі виражати різноманітність інтересів працівників і ефективно їх

захищати. Ще більше ускладнює проблему взаємовідносин всередині підприємства та обставина, що працівники підприємства стають його співвласниками.

Управління, організація і стратегія як системоутворюючі фактори характеризують активну поведінку підприємства. Сучасні зміни в цих факторах пов'язані зі створенням і впровадженням адаптивних структур, що урівноважують потреби в децентралізованому прийнятті рішень та в експлуатації віддачі від масштабу. Зміни в організаційних структурах і управлінні модифікують природу самого підприємства: в ньому виникають внутрішні, або організаційні ринки. Йдеться про перенесення закономірностей та принципів ринкового господарства у внутрішню діяльність підприємства. Підрозділи підприємства стають автономними ланками, які купують і продають товари та послуги всередині і зовні, об'єднуються єдиними інформаційними мережами, фінансовими системами і підприємницькою культурою.

Нова корпоративна модель передбачає розширення кооперування серед конкурентів, постачальників і споживачів. Тим самим змінюється уява про межі підприємства. Професіональні знання та уміння кожного партнера дозволяють створювати найкращу організацію, в якій будь-який процес і функція реалізуються на рівні світових стандартів. Компанії об'єднуються для того, щоб використати спеціальні ринкові можливості, які для окремо взятих підприємств не існують.

Мета виступає одним з важливих системоутворюючих факторів підприємства, оскільки в ній реалізуються інтереси та мотиви працівників і власників, що, в свою чергу, визначає поведінку підприємства на ринку і його місце в економічній структурі суспільства. Розглядаючи мету підприємства як системоутворюючий фактор, слід аналізувати систему цілей, де досягнення однієї передбачає поступання іншими, і в той же час виконання тих чи інших завдань щодо досягнення однієї мети надає можливість ставити і розв'язувати завдання, пов'язані з іншими цілями. Аналіз системоутворюючих факторів дозволив виділити різні типи підприємств які діють у ринковій та трансформаційній економіках (табл. 1.).

Виходячи з названих факторів, проаналізовані існуючі теорії підприємства, обґрунтована їх класифікація та виділені особливості формування сучасної теорії підприємства і теорії підприємства трансформаційного типу. Доведено, що всі існуючі теорії підприємства тією чи іншою мірою тяжіють до одного із його системоутворюючих факторів.

В класичній теорії фірми при всій різноманітності концепцій і течій, що її представляють, чітко викристалізовується підхід до підприємства як до виробника благ і послуг (підприємство як виробничий комплекс, представлений виробничою функцією), де всі проблеми зводяться до рівня витрат і величини прибутку.

Теорія трансакційних витрат розглядає підприємство з позиції відносин всередині підприємства і за його межами. В центрі її досліджень – контракти: довгострокові, короткострокові, повні, неповні, що опосередковують всі взаємовідносини між економічними агентами. Ідея представити підприємство як мережу контрактів є досить перспективною. Всі сучасні теорії тією чи іншою мірою її використовують. У даній теорії ринок і підприємство розглядаються як альтернативні способи укладання контрактів. Ринок – це мережа зовнішніх контрактів, а фірма – мережа внутрішніх контрактів.

Управлінська (менеджерська) теорія фірми розглядає підприємство з точки зору відносин власників (акціонерів) і управляючих. Аналіз базується на вирішенні проблеми розподілу власності та управління, невідповідності інтересів і мотивів акціонерів і менеджерів.

У теорії поведінки (біхевіористська теорія) підприємство аналізується з точки зору мотивів і цілей його працівників, власників, клієнтів, постачальників. Біхевіористи значно розширюють межі підприємства, включаючи в нього всіх економічних агентів зовнішнього середовища, які мають відносини з даним підприємством.

Порівняльна характеристика типів підприємств

Традиційне підприємство	Сучасне підприємство	Підприємство трансформаційної економіки
1. Матеріально-технічна база ґрунтується на капіталоемних активах, що забезпечує віддачу від масштабу і перевагу над фірмами, що приходять на даний ринок. 2. Переважання матеріального виробництва над іншими сферами. 3. Переваги віддаються вертикальній інтеграції і встановленню прямого контролю над постачальниками і споживачами, що обумовлено нерозвиненістю ринку проміжних продуктів. 4. Залежність працівників від керівництва через низьку конкурентність ринку робочої сили і неможливість застосування повною мірою специфічних навичок, здобутих на даному підприємстві. 5. Розпорошення власності для забезпечення інвестицій і відповідних розмірів фірми і капіталоемності її активів. 6. Акціонери, менеджери і працівники мають різні цілі, які необхідно поєднати, чим займається корпоративне управління. 7. Межі підприємства чітко окреслені і визначаються матеріальними активами. 8. Мета підприємства – максимізація прибутку.	1. Зростання частки нематеріальних активів і зменшення матеріальних. 2. Головним засобом виробництва стає інформація, яка є результатом діяльності трудового колективу. 3. Гнучкість у відносинах зі співробітниками, партнерами, споживачами, відмова від жорсткого контролю над ними. 4. Формування внутрішніх ринків, які стимулюють зв'язки між підрозділами підприємства і сприяють зниженню витрат. 5. Більш широкі можливості працівників фірми використовувати свої компетенції як у межах фірми, так і поза ними. 6. Розмитість організаційних меж фірми, можливість їх постійних змін за рахунок екстерналізації або інтерналізації функцій. 7. Метою є формування конкурентних переваг з урахуванням прибутковості, завдяки відданості споживачу.	1. Матеріально-технічна база відносно відстала, основні фонди зношені, перевага віддається капіталоемним активам. 2. Нечіткість і мінливість законодавчої бази, застосування різних норм до різних підприємств владними структурами. 3. Нестабільність економічного стану, організаційна слабкість, спекулятивна діяльність, деспеціалізація виробництва. 4. Висока частка тіньового виробництва, прямий чи непрямий контроль з боку кримінальних структур. 5. Слабка специфікація прав власності, неспівпадання реального і формального власників, відсутність механізмів реалізації прав власності. 6. Розмитість організаційних меж підприємств, викликана особливостями відносин власності у трансформаційній економіці, а також специфікою відносин між економічними агентами. 7. Велика кількість формально зареєстрованих, але фактично непрацюючих підприємств. 8. Мета – виживання, збереження трудового колективу, беззбитковість.

На основі наукового пошуку доведено, що сучасна теорія підприємства повинна будуватися, виходячи з єдності всіх системоутворюючих факторів підприємства.[1-4] Тому, особлива увага приділяється теорії стратегії та еволюційній теорії. Теорія стратегії аналізує підприємство в динамічному середовищі з урахуванням невизначеності оточуючого середовища. Еволюційна теорія в центр аналізу ставить проблему переходу від одного стану до іншого і пропонує комп'ютерні моделі, в яких враховуються всі параметри підприємства і аналізуються наслідки їх змін. У той же час соціальна характеристика підприємства в них відсутня, що є значним недоліком.

Взаємозв'язок існуючих теорій із системоутворюючими факторами зображено схемою (рис.1.)

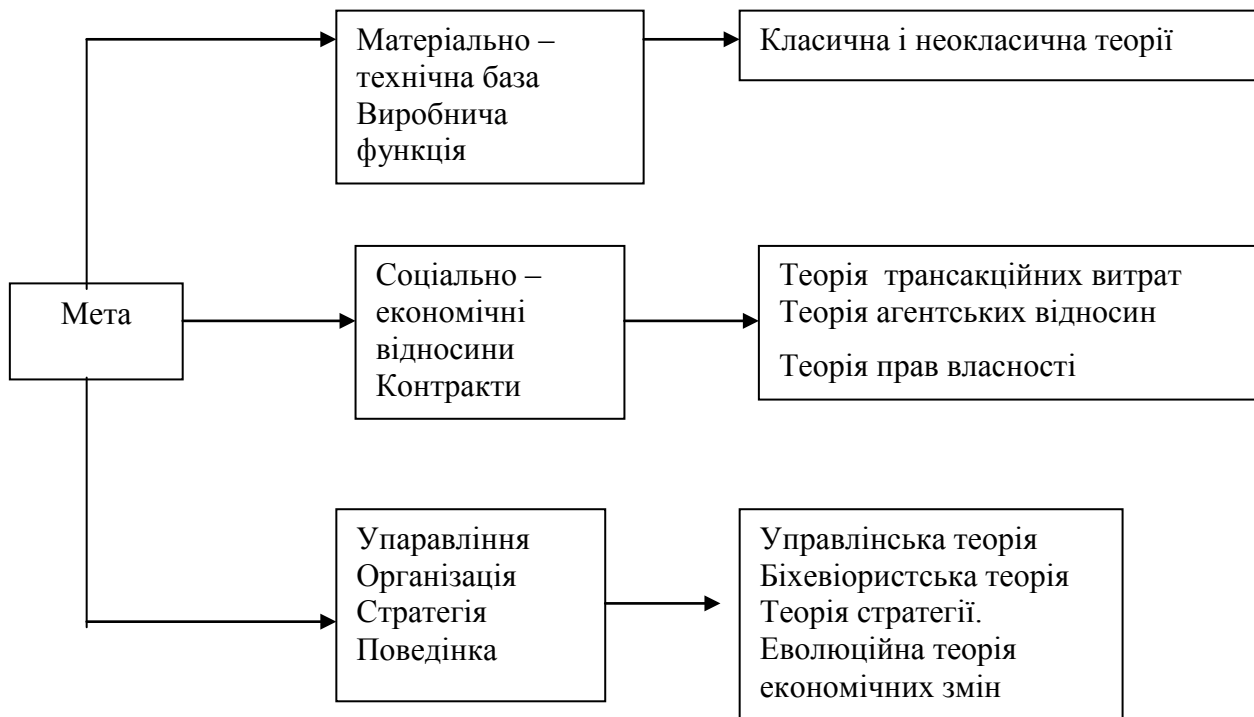

Рис 1. Класифікація теоретичних концепцій фірми на основі системоутворюючих факторів.

При дослідженні підприємства перехідного типу слід виходити з методологічних принципів сучасної інституціональної теорії. Теорія підприємства в трансформаційній економіці обумовлена особливостями формування відносин власності, розмитістю їх меж, неспівпаданням формальних і реальних власників. Рекомбінована власність зумовлює специфіку функціонування реального підприємства. В теорії підприємства трансформаційної економіки відображаються також специфічні риси системоутворюючих факторів, що пов'язані з недостатнім рівнем розвитку матеріально-технічної бази, особливостями формування і розвитку трудового колективу, консерватизмом організації і управління, відсутністю на більшості підприємств стратегії. Розробка теоретичних аспектів надає можливість визначити перспективи подальшого розвитку даного типу підприємства і особливості його переходу до сучасного підприємства.

Висновки: Проведений аналіз структур управління українських підприємств свідчить про те, що в основній масі їх не торкнулися ті революційні зміни, що відбуваються в організаційних структурах і формах підприємств у розвиненій ринковій економіці. Оскільки зміни відбуваються не тільки в фірмах, зайнятих у наукоємних передових галузях, які ще не досить розвинені в Україні, але і в традиційних галузях, накопичений досвід можна з успіхом використати при побудові сучасної організаційно-економічної структури підприємства і економіки в цілому.

Анотація

Досліджені закономірності формування та розвитку підприємств в умовах трансформації економіки. Виходячи з системоутворюючих факторів підприємства, критично проаналізовані існуючі теорії підприємства, запропонована їх класифікація, обґрунтовані нові підходи до аналізу підприємства перехідного типу. Проведена порівняльна характеристика різних типів підприємств, визначена траєкторія розвитку українських підприємств, досліджена їх діяльність з точки зору системоутворюючих факторів.

Ключові слова: підприємство, фірма, системоутворюючі фактори, теорії фірми, концентрація, міжфірмова кооперація

Аннотация

Исследованы закономерности формирования и развития предприятия в условиях трансформации экономики. Исходя из системообразующих факторов предприятия, к которым относятся материально техническая база, компетенции и навыки работников, социально экономические отношения предприятия, управление организация стратегия и цель, критически проанализированы существующие теории предприятия, предложена их классификация, обоснованы новые подходы к анализу современного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, фирма, системообразующие факторы, теории фирмы, концентрация, межфирменная кооперация

Summary

The dissertation is dedicated to the investigation of regularities of the formation, development and functioning of an enterprise under the conditions of transformation of economics. Proceeding from the system-forming factors of the enterprise, the existing theories of the enterprise have been critically analysed, their classification has been suggested and new approaches to the analysis of the enterprise have been motivated. There has been made a comparative description of different types, there has been defined the trajectory of development of Ukrainian enterprises, their activity has been investigated from the point of view of system-forming factors.

Key words: enterprise, firm, system-forming factor, firm theory, concentration, interfirm cooperation

Список використаної літератури:

1. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
2. Саблук П.Т. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення / П.Т. Саблук, І.І. Лукінов, В.В. Юрчишин, В.Я. Амбросов, І.Ф. Баланюк. – К.: Б. в., 1996. – 664 с.
3. Хорунжий М.Й. Аграрна політика: [навч. посіб.] / М.Й. Хорунжий. — К.: КНЕУ, 1998. – 240 с.
4. Гришова І.Ю. Проблеми формування інноваційної системи України / І.Ю.Гришова, Т.М.Гнатєва// Інноваційна економіка № 12, - 2012 – С.54-62
5. Гайдучкий П. І. Аграрна реформа: міфи й істина / П. І. Гайдучкий // Економіка АПК. – 2003.– № 9. – С. 3-9.
6. Дем'яненко С. До концепції національної аграрної політики / С. Дем'яненко // Економіка України. – 1998. – № 1. – С. 22-30.
7. Юрчишин В. В. Концептуальні основи розробки новітньої аграрної політики та її реалізації / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 3-8.
8. Малік М.Й. Вплив соціального капіталу на організацію діяльності сільськогосподарських підприємств / Малік М.Й., Валентинов В.Л., Мацибора Т.В. //Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 105-112.